

Crònica d'uns accidents anunciats.

M. Àngels Alió

2-3-2020

Amb pocs mesos de diferencia s'han produït dos esdeveniments catastròfics que ens han retornat als inicis de les investigacions d'algunes 2GES sobre les problemàtiques socioterritorials dels residus industrials tòxics i perillosos. Es tracta del incendi que es va declarar en una empresa de Montornès del Vallés que reciclava residus industrials, i del que s'ha produït recentment a Zaldivar en un abocador de residus industrials fa tot just dues setmanes i que ha provocat la mort de dos treballadors.

A Catalunya, el debat sobre les amenaces que podria comportar la gestió dels residus industrials depenent del tipus de tractament que se'ls hi apliques es remunta a la fi dels anys vuitanta al segle passat amb motiu de les reivindicacions contra el projecte de construir un abocador de residus industrials a El Papiol. La polèmica es va intensificar pocs anys després, durant la primera meitat dels noranta amb motiu de la mobilització contra el Pla de Residus Industrials, amb forta transcendència a tot el país. Poc després la polèmica es va reproduir al País Basc, on també va començar la mateixa discussió.

El nucli de la controvèrsia consisteix simplement en determinar si és o no èticament justificable construir grans instal·lacions per al tractament finalista dels residus amb el diner públic a causa dels impactes que poden generar-se per les sinergies internes del confinament dels materials i la perillositat d'algunes de les substàncies que s'hi manipulen. Una qüestió que s'ha obviat, per no dir amagat, a favor de la submissió col·lectiva al model hegemònic industrial i de consum. I que ha condicionat que la política pública hagi deixat de banda el models preventiu i precautori que s'orienten a reduir el màxim possible la fabricació i la utilització d'objectes tòxics i perillosos.

El cas és que, a conseqüència de la implantació d'aquest model finalista de residus que es basa en el confinament i la incineració, han anat consolidant-se formes d'us ecològicament poc respectuoses, per no dir clarament agressives amb la qualitat dels entorns, les persones i la vida natural. Mentre que, al mateix temps, s'ha reforçat l'aliança entre determinades indústries que, a més a més dels productes també generen quantitats ingents d'emissions i residus, i les empreses especialitzades en el tractament finalista i la manipulació de residus. Fins arribar a conformar una estructura empresarial que es coneix amb el nom de subsector industrial dels residus que inclou una trama d'aliances, acords i suport de caràcter monopolista amb connexions amb el sector públic i les estructures internacionals.

Aquests dos incidents, tant el de Montornès com el de Zaldivar, són molt representatius d'aquesta situació, perquè demostren que, dissortadament, s'han materialitzat alguns dels perills que s'havia considerat. I també perquè permeten visualitzar l'entramat entramat d'interrelacions d'aquest subsector dels residus. Fixem-nos només en uns quants detalls.

La empresa Derpin de Montornès del Vallès, que és on es va produir l'incendi, pertany al grup DITECSA, un conglomerat d'empreses que es dediquen a múltiples facetes del tractament dels residus. Per exemple, com la que hi ha a Puertollano on, entre d'altres residus, recicla els PCBs o també la que hi ha a Nerva, on gestiona l'abocador més gran de residus industrials tòxics i perillosos del estat espanyol. A Catalunya, Derpin està especialitzada en el reciclatge de residus industrials i dissolvents molt especialment. El reciclatge dels dissolvents es considera un dels processos industrials més problemàtics perquè, entre els seus components hi ha dos hidrocarburs perillosos, com són el benzè i el toluè. A Zaldivar també es donen aquestes connexions. En aquest cas entre la empresa propietària del abocador, Verter Recycling 2002 S.L, i Aclima que és el nom de un gran clúster empresarial de residus del País Basc on, entre d'altres empreses, s'hi troba Heidelberg Cement España que, per la seva banda forma part del grup internacional Heidelberg Cement Group amb plantes a tots els continents i que utilitza la valorització de residus com a complement del seu aprovisionament energètic.

Veiem ara com han anat aquests dos accidents. Comencem amb el de Derpin, consistent en un incendi que va començar el dia 11 de desembre del any passat a les 7,30 del matí i que els bombers no van poder estabilitzar fins al capvespre. Les flames van cremar vuit dipòsits de 22.000 litres de dissolvent i dos més de 35.000 litres¹ afectant els reactors i les zones de serveis i oficines. A conseqüència del foc es va generar una gran columna de fum que va obligar a decretar el confinament de la població de Montornès i que es va dirigir cap el Maresme, amb la lògica alarma per els tòxics que portava. En la extinció van participar 31 dotacions de bombers que van haver d'emprar substàncies químiques per apagar l'incendi les quals, conjuntament amb els dissolvents, van anar a parar al riu Besòs provocant la mort dels peixos. A hores d'ara encara no es coneixen les conseqüències que haurà comportat per el riu Besòs, que tot just començava a recuperar-se de la degradació que havia patit en el decurs de dècades passades.

Pel que fa al abocador de Zaldivar cal dir que es tracta d'un abocador de residus industrials no perillosos, bàsicament runes i restes d'obra, i que, segons disposicions legals, també pot acceptar residus tòxics com l'amiant i d'altres residus sempre que es dipositin de manera aïllada sense contactar amb la resta de material. Aquest abocador

¹<https://www.regio7.cat/arreu-catalunya-espanya-mon/2019/12/11/incendi-empresa-residus-montornes-provoca/585215.html> <https://www.rac1.cat/societat/20191211/472178482430/incendi-poligon-industrial-reciclatge-dissolvents-montornes-valles.html>

aïllament dels altres residus com es perceptiu ². Dissortadament, el passat 6 de febrer, una part de tota aquesta massa, inclosos els amiants, es va desprendre en una esllavissada pendent avall sepultant dos treballadors del abocador que estaven operant en la zona i dels quals avui, ja quasi després d'un mes, encara no s'ha pogut recuperar els cossos.

²Hi ha testimonis que denuncien l'incompliment de la ubicació separada del amiant i d'altres residus. <https://www.vilaweb.cat/noticies/a-zaldibar-hi-anaven-a-abocar-els-residus-que-no-voia-ningu/> i <https://www.euskadi.eus/gobierno-vasco/-/noticia/2020/informacion-del-departamento-de-medio-ambiente-sobre-el-desprendimiento-en-el-vertedero-de-verter-recycling-en-zaldibar/>